

24.1.2018

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sosiaaliturva- ja vakuutuslainsäädännön muuttamiseksi EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen johdosta

Valtiovarainministeriö esittää luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sosiaaliturva- ja vakuutuslainsäädännön muuttamiseksi EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen johdosta seuraavan lausunnon, jossa nostetaan esille eräitä kohtia ehdotuksesta, joilla on liittyviä myös valtiovarainministeriön hallinnon alaa koskevaan lainsäädäntöön.

Yleistä

Euroopan unionin yleinen tietosuoja-asetus (2016/679 (EU), jäljempänä tietosuoja-asetus) on tullut voimaan 24 päivänä toukokuuta 2016 ja sitä aletaan soveltaa jäsenvaltioissa 25 päivänä toukokuuta 2018. Tietosuoja-asetuksella kumotaan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 95/46/EY, joka on Suomessa pantu täytäntöön henkilötietolailla (523/1999).

Eduskunnan käsiteltäväksi keväällä 2018 tuleva hallituksen esitys eduskunnalle EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi yleiseksi lainsäädännöksi tulee sisältämään ehdotuksen uudeksi tietosuoja-asetusta täydentäväksi yleislaiksi, jonka nimi olisi tietosuojalaki. Tietosuojalailla kumottaisiin henkilötietolaki. Tietosuojalaki muodostuisi erinäisistä tietosuoja-asetusta täydentävistä ja täsmentävistä pykälistä.

Sosiaali- ja terveysministeriön luonnos hallituksen esitykseksi sisältää tarpeelliset säännökset kansallisen sosiaaliturva- ja vakuutuslainsäädännön yhteensovittamiseksi tietosuoja-asetuksen kanssa. Esityksen luonnoksessa ehdotetaan sosiaaliturva- ja vakuutuslainsäädäntöön muutoksia, jotka johtuvat EU:n yleisestä tietosuoja-asetuksesta. Esityksen tavoitteena on saattaa kansallinen sosiaaliturva- ja vakuutuslainsäädäntö yhteensopivaksi tietosuoja-asetuksen kanssa. Tietosuoja-asetuksen kanssa ristiriitaiset tai päällekkäiset säännökset ehdotetaan kumottavaksi. Lisäksi esityksessä esitetään eräitä tietosuoja-asetusta tarkentavia säännöksiä ja välttämättömiä poikkeuksia tietosuoja-asetuksen velvoitteista.

Väärinkäytösrekisterit

Vakuutusyhtiöitä koskevaan lainsäädäntöön ehdotetaan lisättäväksi säännökset, jotka mahdollistaisivat rikosepäilyihin ja rikostuomioihin liittyvien henkilötietojen käsittelyn ja luovuttamisen toisille vakuutusyhtiöille niin sanottujen väärinkäytösrekistereiden ylläpidossa (ehdotettu VYL 3 a § vakuutusyhtiön oikeudesta käsitellä tietoja rikosepäilyistä ja rikoksista). Tietosuoja-asetuksen 10 artiklan mukaan rikostuomioihin tai rikkomuksiin liittyvien henkilötietojen käsittely

on mahdollista vain viranomaisen valvonnassa tai silloin, kun se sallitaan unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä.

Vakuutusyhtiöillä, kuten myös luottolaitoksilla, on nykyisin käytössään väärinkäytösrekisterit, jotka perustuvat tietosuojavaltuutetun antamaan lupaan, jossa on asetettu tarkempia edellytyksiä rekistereiden pitämiseksi. Nykyisin edellytetään, että:

- 1) tietoa ei saa rekisteröidä ennen kuin asiasta on tehty rikosilmoitus, tutkintapyyntö tai syytepyyntö taikka rikosprosessi on saatettu muulla tavoin vireille;
- 2) merkintä väärinkäytösrekisteriin on tehtävä viimeistään yhden vuoden kuluessa siitä, kun rekisterinpitäjä on saattanut rikosprosessin vireille tai kun rekisterinpitäjä on saanut tiedon siitä, että joku muu on saattanut rikosprosessin vireille, taikka kun syyttäjä on päättänyt nostaa syytteen asiassa;
- 3) tieto on poistettava välittömästi, kun asianomainen on alioikeuden tuomiolla todettu syyttömäksi väärinkäytökseen tai oikeusprosessista on luovuttu. Tieto on poistettava välittömästi myös silloin, kun ylempi oikeusaste vapauttaa alemman oikeusasteen tuomitseman henkilön;
- 4) tiedon saa rekisteröidä uudelleen, jos ylempi oikeusaste tuomitsee henkilön, jonka alempi oikeusaste on vapauttanut,
- 5) tieto on poistettava viimeistään viiden vuoden kuluttua siitä, kun väärinkäytös on ensimmäisen kerran rekisteröity;
- 6) rekisteröidylle on ilmoitettava väärinkäytöstietojen käytöstä päätöksenteossa sekä siitä, mistä rekisteristä väärinkäytöstiedot ovat peräisin ja milloin ne on hankittu, jos luoton epääminen tai muu rekisteröidylle kielteinen päätös johtuu asiakashäiriörekisterissä olevista tiedoista. Luonnokseen sisältyvät ehdotukset vastaavat valtiovarainministeriön käsityksen mukaan oleellisilta osin niitä tarpeellisia lisäedellytyksiä, joita sääntelyn katsotaan edellyttävän.

Esitysluonnokseen sisältyvän ehdotuksen mukaan myös jatkossa rekistereiden osalta kyse olisi rikostietojen käsittelystä, joten käsittelyn jatkuminen ennallaan edellyttää kansallista sääntelyä asiasta. Sosiaali- ja terveysministeriön lausunnossa ehdotetaan, että rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyvää henkilö tietojen käsittelyä koskeva säännös lisättäisiin vakuutusyhtiölakiin. Säännös mahdollistaisi vakuutusalan väärinkäytösrekistereiden ylläpitämisen jatkossa. Valtiovarainministeriö yhtyy arvioon säännöksen tarpeellisuudesta.

Automaattiset päätökset

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi esitetään sosiaaliturva- ja vakuutuslain säädäntöön lisättäväksi kattavasti säännökset koskien viranomaisten ja muiden julkista hallintotehtävää hoitavien ja julkista valtaa käyttävien oikeutta antaa automaattisia päätöksiä.

Ehdotuksen yleisperusteluissa sivuilla 12 - 14 on pohdittu automaattisen päätöksen antamista perusoikeuksien ja hallintomenettelyä koskevan sääntelyn näkökulmasta ja todettu mm, että: *"Automaattiset päätökset olisivat siten käytännössä sallittuja siltä osin kuin ne ovat asioiden laatuun ja laajuuteen nähden mahdollisia."* Varsinaisissa pykäläehdotuksissa automaattisten päätösten antamisoikeus on kuitenkin kirjoitettu hyvin yleiseksi ja laajaksi eikä niiden antamiselle ole asetettu mitään lisäedellytyksiä.

Automaattista päätöksentekoa on arvioitu muun muassa sittemmin kumotun verkkotunnuslain (228/2003) eduskuntakäsittelyn yhteydessä. Liikenne- ja viestintävaliokunnan mietinnön (LIVM 23/2002) mukaan lakiin tuli muun muassa lisätä säännös, joka velvoitti Viestintäviraston osoittamaan virkamiehen, joka vastaa palveluautomaatiojärjestelmän toiminnasta verkkotunnuksen hakemista koskevan asian päätöksentekijänä. Valiokunta katsoi myös, että oli esimerkiksi syytä säätää tarkemmin palveluautomaatiojärjes-

telmän toteuttamisesta siten, että verkkotunnuksen hakija voi palveluautomaatiojärjestelmän avulla tarkistaa verkkotunnuksen muotoa ja sisältöä koskevien vaatimusten täyttymisen. Edelleen hakijan tulisi pykälän mukaan saada tieto niistä seuraamuksista, joita voi aiheutua virheellisten tietojen antamisesta palveluautomaatiojärjestelmän kautta.

Edellä kuvatuista syistä sekä yleisen tietosuojasetuksen 22 artiklan 2.b) ja 4 kohdissa esitetystä reunaehdoista johtuen lausuttavana olevassa lakiluonnoksessa esitettyjä varsin laajoja ja yleisiä säännöksiä koskien oikeutta automaattiseen päätöksentekoon on todennäköisesti syytä arvioida tarkemmin oikeusturvanäkökulmasta ja täydentää/täsmentää. Säännösehdotusta pitäisi perustella muutenkin kuin tietosuojasetuksen kansallisella täytäntöönpanolla. Henkilötietolain (523/1999) 31 §:ssä on asiallisesti automatisoituun päätöksentekoon ja sen rajoittamiseen liittyvät tietosuojasetuksen 22 artiklaa vastaavat säännökset. Automatisoituun päätöksentekoon ja sen edellytyksiin vaikuttaa tietosuojasetuksen 22 artiklaa painavammin perustuslain (731/1999) 21 §:stä lähtevät oikeusturva- ja hyvää hallintoa koskevat vaatimukset. Valtiovarainministeriö kuitenkin tukee automaattisen päätöksenteon mahdollisuuksien hyödyntämistä.

Rekisteröidyn oikeus käsittelyn rajoittamiseen

Sosiaalivakuutuslainsäädäntöön ja muihin lakisääteisiä etuuksia koskeviin lakeihin ehdotetaan lisättäväksi säännökset, joilla poikettaisiin tietosuojasetuksen 18 artiklan mukaisesta oikeudesta käsittelyn rajoittamiseen. Rekisteröidyllä ei olisi oikeutta siihen, että rekisterinpitäjä rajoittaa henkilötietojen käsittelyä siltä osin kuin kyse on laissa säädetyn tehtävän hoitamisesta. Rekisteröidyn oikeuden rajoittaminen koskisi tietosuojasetuksen 18 artiklan 1 kohdan a alakohtaa, jonka mukaan käsittelyä rajoitetaan, jos rekisteröity on kiistänyt henkilötietojen paikkansapitävyyden.

Rekisteröidyn oikeuksista poikkeaminen edellä kuvatulla tavalla voidaan nähdä tarkoituksenmukaisena laajemminkin rekisterinpitäjien toimintamahdollisuuksien turvaamiseksi yleisen tietosuojasetuksen 23 artiklan piiriin kuuluvassa käsittelyssä. Valtiovarainministeriö on pitänyt ensisijaisena sen tarkastelamista, voitaisiinko henkilötietojen käsittelyn yleislaissa (tietosuojalaissa) säätää ainakin osittain asetuksen 23 artiklan mukaisista rajoituksista. Mikäli tietosuojalaissa ei säädetä rajoituksista, on tarve erityislainsäädännölle kuitenkin ymmärrettävä.

Eri toimialojen sääntelyä ja sen muutostarpeita voidaan todennäköisesti tarkastella kokonaisuudessaan vasta sen jälkeen, kun perustuslakivaliokunta on käsitellyt oikeusministeriössä valmisteilla olevan tietosuojalain. Perustuslakivaliokunnan viimeaikaisten lausuntojen perusteella vasta tässä vaiheessa valiokunta tekee kokonaisarvion tietosuojasetuksen ja kansallisen lainsäädännön suhteesta. Näillä linjauksilla voi olla myös vaikutuksia julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuuriin.

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Martti Hetemäki

Osastopäällikkö,
ylijohtaja

Leena Mörttinen

